7/12/19 (E) Library

[This question paper contains 6 printed pages.]

Your Roll No..............

Sr. No. of Question Paper : 1986 J

Unique Paper Code : 62131117 – OC

Name of the Paper : Sanskrit C : Niti Literature

Name of the Course : **B.A. (Programme): Sanskrit**

Semester : I

Duration : 3 Hours Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.

2. Unless otherwise required in a question answers should be written either in **Sanskrit** or in **Hindi** or in **English**, but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।

2. अन्यथा आवश्यक न होने पर, इस प्रश्नपत्र का उत्तर **संस्कृत** या **हिन्दी** या **अंग्रेजी** किसी एक भाषा में दीजिए, लेकिन सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।

munotes.in

1. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए: (5×5=25)

Translate the following:

(क) <u>अस्ति</u> दाक्षिणात्ये जनपदे पाटलिपुत्रं नाम नगरम् । तत्र मणिभद्रो नाम श्रेष्ठी प्रतिवसति स्म । तस्य च धर्मार्थकाममोक्षकर्माणि कुर्वतो विधिवशात् धनक्षयः संजातः । ततो विभवक्षयादपमानपरम्परया परं विषादं गतः । अथान्यदा रात्रौ सुप्तश्चिन्तितवान्– 'अहो! धिगियं दरिद्रता' ।

अथवा / OR

तथानुष्ठिते किंचिन्मार्गं <u>गत्वा</u> तेषां ज्येष्ठतरः प्राह–'अहो! अस्माकमेकश्चतुर्थो मूढः केवलं बुद्धिमान् । न च राजप्रतिग्रहो बुद्ध्या लभ्यते, विद्यां विना । तन्नास्मै स्वोपार्जितं दास्यामि । तद् गच्छतु गृहम् ।' ततो द्वितीयेनाभिहितम्– 'भोः सुबुद्धे! गच्छ, त्वं स्वगृहं यतस्ते विद्या <u>नास्ति</u> ।'

(ख) गंगदत्त आह– 'भोः! समागच्छ त्वम् । अहं सुखोपायेन तत्र तव प्रवेशं कारयिष्यामि । तथा तस्य मध्ये जलोपान्ते रम्यतरं कोटरमस्ति । तत्र स्थितस्त्वं लीलया दायादान्व्यापादयिष्यसि' तच्छ्रुत्वा सर्पो व्यचिन्तयत्–'अहं तावत्परिणतवयाः कदाचित्कथंचिन्मूषकमेकं प्राप्नोमि ।'

अथवा / OR

अपरं सा यदि तव वल्लभा न <u>भवति</u>, तत्किं मया भणितेऽपि तां न व्यापादयसि अथ यदि स वानरस्तत्कस्तेन सह तव स्नेहः । तत्किं बहुना । यदि तस्य हृदयं न भक्षयामि, तन्मया प्रायोपवेशनं कृतं विद्धि । एवं तस्यास्तन्निश्चयं ज्ञात्वा चिन्ताव्याकुलितहृदयः स प्रोवाच ।

(ग) शिवः शार्वं स्वर्गात्पशुपतिशिरस्तः क्षितिधरं
महीध्रादुत्तुंगादवनिमवनेश्चापि जलधिम् ।
अधोऽधो <u>गंगेयं</u> पदमुपगता स्तोकमथवा
विवेकभ्रष्टानां भवति विनिपातः शतमुखः ।।

अथवा / OR

अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं <u>ब्रह्मापि</u> तं नरं न रंजयति ।।

(घ) वरं पर्वतदुर्गेषु भ्रान्तं वनचरैः सह ।
न मूर्खजनसम्पर्कः सुरेन्द्रभवनेष्वपि ।।

अथवा / OR

येषां न विद्या न तपो न दानं ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।
ते मर्त्यलोके भुवि भारभूता मनुष्यरूपेण मृगाश्<u>चरन्ति</u> ।।

(ङ) जाड्यं धियो <u>हरति</u> सिंचति वाचि सत्यं
मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति ।

P.T.O.

munotes.in

चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिं
सत्संगतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ।।

अथवा / OR

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।
विघ्नैः पुनःपुनरपि प्रतिहन्यमानाः
प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ।।

2. निम्नलिखित की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : (8+8=16)

Explain the following with reference to the context :

(क) न विश्वसेदविश्वस्ते विश्वस्तेऽपि न विश्वसेत् ।
विश्वासाद् भयमुत्पन्नं मूलान्यपि निकृन्तति ।।

अथवा / OR

अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानान्तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।।

(ख) यदा किंचिज्ज्ञोऽहं द्विप इव मदान्धः समभवं
तदा सर्वज्ञोऽस्मीत्यभवदवलिप्तं मम मनः ।

यदा किंचित्किंचिद् बुधजनसकाशादवगतं
तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः ।।

अथवा / OR

विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं
विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरूणां गुरुः ।
विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परं दैवतं
विद्या राजसु पूज्यते न तु धनं विद्याविहीनः पशुः ।।

अथवा / OR

दाक्षिण्यं स्वजने दया परजने शाठ्यं सदा दुर्जने
प्रीतिः साधुजने नयो नृपजने विद्वज्जने चार्जवम् ।
शौर्यं शत्रुजने क्षमा गुरुजने नारीजने धूर्तता
ये चौवं पुरुषाः कलासु कुशलास्तेष्वेव लोकस्थितिः ।।

3. पंचतंत्र के आधार पर 'मूर्खपण्डितकथा' अथवा 'क्षपणककथा' का सारांश लिखिए। (10)

Write a summary of 'मूर्खपण्डितकथा' or 'क्षपणककथा' on the basis of Panchatantra.k

4. भर्तृहरि के नीतिशतक के आधार पर 'मूर्खपद्धति' को स्पष्ट कीजिए। (10)

Describe the 'मूर्ख पद्धति' according to the Nitishatakam of Bhartrihari.

अथवा / OR

भर्तृहरि के नीतिशतक के अनुसार 'विद्या के महत्त्व' पर टिप्पणी लिखिए।

Write a note on the importance of "Vidya" according to the Nitishatakam of Bhartrihari.

5. प्रश्न संख्या 1 के अधोरेखांकित पदों में से किन्हीं **चार** पर व्याकरणात्मक टिप्पणी लिखिए। (4)

Write Grammatical notes on any **four** of underlined words from q. no. 1.

6. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए : (5 + 5 =10)

Write short notes on any **Two** of the following :

कालिदास, भास, बाणभट्ट , उत्तररामचरितम्, किरातार्जुनीयम्।

munotes.in